

Når hjernen svigter

Af Kasper Rander

5 Han har været væk i fire timer nu. Klokkeren er halv seks, og Gerda Lund mærker nervøsiteten i kroppen, da hun kigger ud ad vinter-vinduet. Det er ved at blive mørkt.

Hun har givet ham besked på kun at gå rundt inde i byen, men måske er han gået længere væk, og kan ikke finde hjem.

10 Gerda får nogle naboer og venner til at køre rundt i byen, for at lede, men de finder ham ikke.

Og så pludselig står han der alligevel. Hjemme. Uskadt.

15 Senere finder Gerda ud af, at han kunne se Møllen i den lille landsby, og derfor vidste han, at han snart var hjemme. Alligevel havde han ikke fundet hjem med det samme, men var gået på skolen, hvor idrætsforeningen havde et hold gymnaster i gang. Herfra var han så blevet hjulpet hjem.

Kort tid efter sker det igen. Gerda har lige set ham ude i haven, men da hun et kvarter senere vil kalde ham ind til maden, er han væk.

20 Igen får Gerda hjælp af naboer og venner, til eftersøgningen i byen og området. Én kører i bil ned mod vandet mens flere cykler rundt i byen. Én kører ud mod nabobyen, og på vejen ser hun en skikkelse stå alene ved en ejendom. Hun bremser bilen, kører tilbage, og kan så se, at det er ham, som står der. Hun går hen til ham, og spørger, om han vil med hjem. Det vil han gerne.

Hjemme siger Gerda:

”Du har været helt i Fensten.”

”Har jeg det?” svarer han, tydeligt forvirret.

30 Han havde gået op over markerne, tværs igennem skoven, gennem en bæk, og kommet helt over på den anden side ved nabobyen.

De to vinter-gåture er med til, at Gerda tager den beslutning, som hun

længe har frygtet:

35 Edvard Lund, som hun har været gift med i 42 år, er nu så syg, at hun ikke kan tage sig af ham længere.

Edvard skal på plejehjem.

En dødelig sygdom

40 Edwards opførsel er ikke unormal for personer, der lider af Alzheimers sygdom. Sygdommen rammer blandt andet hukommelsen, og mange får problemer med at genkende steder, og finde rundt, og de har ofte svært ved at huske navne på almindelige hverdags-genstande eller personer i deres omgangskreds.

45 Hukommelsessvigtet genkender mange som *demens*, der ikke i sig selv er en sygdom, men et symptom, der kan vise sig på grund af mange forskellige sygdomme.

Omkring halvdelen af demente personer får konstateret Alzheimers sygdom, men årsagen til Alzheimers er ikke kendt.

50 Alzheimers opstår når to proteiner – *Beta-amyloid* og *Tau* – aflejres i hjernen. De to stoffer nedbryder nerveceller i hjernevævet, og nedbrydningen begynder i de områder af hjernen, der styrer hukommelsen.

55 Der findes ingen behandling af Alzheimers, og sygdommen er som regel konstant fremadskridende. Selvom enkelte patienter lever med sygdommen i op til 20 år, er det mest almindeligt at Alzheimers ender med døden efter syv til ti år.

Sygdommen er ofte forholdsvis længe om at blive konstateret, da mange af symptomerne kan ligne almindelig glemsomhed på grund af alderdom.

60 Derfor opleves det i første omgang ikke som noget særligt, og da sygdommen ofte udvikler sig langsomt og snigende, går mange med Alzheimers i længere tid, inden de får det konstateret hos en læge.

De første tegn

65 Gerdas beslutning om at Edvard må på plejehjem, har været længe

undervejs. Sygdommen har udviklet sig meget, siden Gerda første gang så tegn på Edwards begyndende demens.

Syv år tidligere kommer hun hjem fra Brugsen, og ser at alle roserne i haven er væk.

70 ”Nej Edvard – du har da ikke gravet roserne op?!”

”Jamen skulle de ikke op?” spørger Edvard.

”Nej – det skulle de godt nok ikke – det er jo ikke så længe siden vi har plantet dem.”

Gerda forstår ikke hvorfor Edvard har fjernet roserne i haven.

75 Edvard elsker sine blomster.

Morgenen efter finder Edvard roserne bag ved skraldespandene, og sætter dem i en spand ude på terrassen. Han er frygtelig ked af det, og spørger om de ikke kan plante dem igen.

Først nu indser Gerda, at Edvard ikke vidste hvad han gjorde.

80 Andre tegn begynder også at vise sig, og Edwards bilkørsel er noget af det som Gerda frygter allermest.

Edvard har svært ved at huske hvor bilens kontakt til lyset er, og hvor gearene ligger, og Gerda må ofte rette på hans kørsel.

85 En dag gør hun ham opmærksom på en helle, men han kører alligevel den gale vej rundt om den. Bagefter beskylder han Gerda for at have sagt, at det var den vej han skulle.

90 Efterhånden kan hun ikke leve med det, og siger til ham, at hun ikke vil risikere, at han kommer til at lave skade på andre. Hun synes ikke, at han skal køre bil mere, og beder om hans kørekort. Til Gerdas store overraskelse accepterer Edvard med det samme, og Gerda indser, at det måske ligefrem er en lettelse for Edvard ikke at skulle køre bil mere.

95 Gerda overtaler nu sin mand til at tage til lægen, og Edvard bliver henvist til en neurolog. I 1998 bliver Edvard scannet, og får stillet diagnosen *Alzheimers sygdom*.

100 I årene der følger, klarer Gerda og Edvard hverdagen, men efterhånden kommer der flere og flere problematiske episoder.

Det sværeste er de perioder, hvor Edvard selv kan mærke, at der sker noget med ham. Han sætter sig sommetider ned og græder over det, der sker inde i hans hoved.

105 Edwards demens udvikler sig ubønhørligt, og med den nyeste udvikling, er der ingen vej udenom den svære beslutning.

Gerda er bange for, at Edwards gåture skal blive hans død, men alligevel har hun det meget dårligt med at sende sin mand på plejehjem.

110 På plejehjemmet mener de, at det er bedst for Edvard at flytte ind hurtigst muligt, mens hans tilstand ikke er alt for slem. Han skal helst være i stand til at omstille sig mentalt til sit nye hjem, så han bedre kan falde til.

Men Edvard selv ønsker ikke at forlade hjemmet. Han elsker huset og haven, hvor han stadig bruger meget tid på at pusle med blomster og bede.

115 Ind imellem er Edvard selv klar over, at plejehjemmet er nødvendigt, og så kan Gerda igen se sin mand sidde og græde.

Sygdommens stadier

120 Plejehjemmet er oftest sidste stop for de omkring 35.000 personer, der lider af Alzheimers sygdom i Danmark. Tallet er meget usikkert, da mange lever med sygdommen hjemme – evt. uden at vide at de er syge.

Man snakker om tre stadier af demens: *let*, *moderat* og *svær demens*.

125 Ved *let demens* er det oftest hukommelsen der er ramt, men også teknik som for eksempel en TV-fjernbetjening kan begynde at drille.

For den *moderat demente* bliver det ofte svært at planlægge og gennemføre dagligdags aktiviteter, og i denne fase er bilkørsel næppe mere forsvarlig.

130 Samtidig kan Alzheimer-patienter blive vrede på omgivelserne. Aggressionerne skyldes ofte frustrationer, som personen oplever, ved

ikke at forstå situationer, eller ved ikke at være i stand til at gøre dagligdags ting. På dette stadie har sygdommen ramt frontallapperne, der er det område i hjernen, som styrer vores sociale adfærd.

135 I fasen med *svær demens* bliver den syge fuldstændig afhængig af hjælp til alt - lige fra valg af tøj og påklædning til hygiejne og spisning.

140 For det meste kan familie og pårørende ikke blive ved med at tage sig af den syge, og i denne sidste fase, som altså er den almindelige udvikling for personer med Alzheimers, er plejehjemsplacering oftest den eneste mulighed.

På plejehjemmet

145 Edvard reagerer voldsomt på at flytte. Ved en enkelt lejlighed ender han i en spændetrøje, og efter få måneder bliver han indlagt på psykiatrisk hospital, hvor hans temperament effektivt dæmpes med medicin.

150 Efter knap 4 uger på hospitalet, vender Edvard tilbage til plejehjemmet. Medicinen har gjort sin virkning, og han er ikke længere aggressiv. Det gør det noget lettere for det sparsomme plejehjems-personale at passe ham, men Gerda er ikke glad for den løsning.

Hun erfarer medicinens uheldige bivirkninger og hun oplever hvordan Edvard bliver mere og mere sløv.

155 Det varer ikke længe før Edvard ender i en kørestol. Han mister talens brug, og virker i det hele taget som om han er sat fuldstændig i stå. Efter cirka to år beder Gerda om, at de tager medicinen fra ham, og allerede ugen efter kan han igen stå på sine ben.

Men sygdommen æder sig stadig mere og mere igennem Edwards hjerne, og hans tilstand bliver værre og værre. Sproget kommer aldrig tilbage, og lammelsen fortager sig ikke.

160 Det er ikke til at sige, hvor meget Edvard opfatter, når Gerda besøger ham, og han befinder sig nu permanent i sengen på plejehjemmet.

Gerda sætter en cd på. Hun tager sangbogen frem, og mens tonerne fra "Danmark nu blunder den lyse nat" langsomt fylder rummet, begynder

165 hun stille at synge med.
Hun tager Edvard i hånden, og ser i et kort lille glimt en ændring i hans øjne.

Han genkender sangen.

170 Han genkender sangen fra de mange gange, hun har siddet her ved hans seng på plejehjemmet.

Han genkender sangen fra tiden på højskolen, hvor de mødte hinanden. Det er 50 år siden.

175 Edvard Lund døde i november 2008.

[Antal tegn: 8622]